

Çeteler ve siyasetin bağımsızlığı

HASAN BÜLENT KAHRAMAN

Susurluk'tan bu yana çözülemeyen çeteler sorunu özünde siyasetin konumu ve devletten bağımsızlığı ile ilgili bir sorundur. Şu sıralar patlayan Çakıcı gizine nasıl yaklaşılacağı da gene bu bağlamda ele alınmalı ve perspektiften izlenmelidir.

Meşru güç kullanma yetkisine sahip organ olan devletin elinde tuttuğu bu hakkı zaman zaman farklı yönelimler içinde kullandığı bellidir. Bu her toplumda ve dönemde görülen bir özellik olduğu kadar, güç kullanmanın yöntemi de bir başka soruna işaret eder. Nasyonal sosyalizmin ve faşizmin oluşturduğu örnekler kadar, Türkiye'de de İttihat ve Terakki döneminde öne çıkan anlayış, siyasetle partinin, partiyle devletin özdeşleşmesinin bu süreci hızlandırdığını göstermiştir. Bu, öyle bir oluşumdur ki, bizatihi 'devlet'in kendisi şiddete teslim olur ve devlete hükmeden aygıt onu felçleşmeye mahkûm hale getirir. Bu, devletin soyut anlamının yittiği ve kurumsal bağımsızlığının ortadan kalktığı noktadır. Totaliter devlet hem siyasetin 'devlet için' yapıldığı, ondan ayrışama-

dığı, hem de devletin güç kullanma yetkisinin siyasal tercih ve yönelim doğrultusunda kullanıldığı yönetimdir.

Türkiye'de, merkezîyetçi devlet Osmanlı'dan bu yana yönetimin temel unsuru olarak açık ya da gizli şiddet kullanımını benimsemiştir. Karen Barkey'in, 'Haydutlar ve Bürokratlar' başlıklı yapıtı, özellikle geç Osmanlı döneminde bu mekanizmanın nasıl işlediğini çarpıcı biçimde ortaya koymaktadır. Çevrenin merkeze başkaldırısı olarak bilinen Celali isyanlarının nasıl devlet denetiminde oluşturulduğu, devletin dizginleri elinde tutmak için 'haydutları' nasıl 'bürokrat'laştırdığı, onlarla nasıl ittifak kurduğu o yapıtta gösterilmiştir. Bu çizgi İttihat ve Terakki döneminde daha ilkel ve vahim bir anlayışla sürdürülmüş, cumhuriyet döneminde ise Çatlı-Çakıcı hattında patlamıştır.

Bu gelişmenin altında Türkiye'nin 1995 öncesinde başlayan ne-nasyonalist (yeni milliyetçi) döneminin izini görmek mümkündür. Siyaset devletle 'hemhal' oldukça, bugün yakınılan gelişmeler yoğunlaşmıştır. Özellikle 1995 DYP'sinin katı devletle ve devletin katıksız şiddet kullanması gerektiğini savunan bürokratlarla ittifakı bu çizgiyi hem meşrulaştırmış, hem güçlendirmiştir. ANAP'ın bugünkü yönetim kadrosunun hemen tümünün

eski Ülkücüler'den oluşması, bu yönelimi farklı bir boyutta korumuş ve savunmuştur. Olaylar ancak savunulmayacak bir noktaya eriştikten sonra sorgulanmıştır.

Bugün çeteler bağlamında Türkiye bir yol ayrımındadır. Bu kanlı-kirli ilişkileri deşerek, içyüzlerini açığa çıkararak siyaset yalnızca yitirdiği itibarı bir ölçüde kazanmakla kalmaz, onu doğuran ana öğeyi yerli yerine oturtabilir ve siyasetin devletten bağımsızlaşmasına bir olanak sağlayabilir. İkincisi, bu süreci izleyen ve zorlayan toplumsal aktörler, sivilleşme doğrultusundaki gelişmeye hayati bir katkıda bulunacaklardır.

Bu mümkün müdür? Sivilleşme yönünden daha iyimser olunabilir. Devletsiyaset ilişkisi ise, siyasetçikar bağlamında ve siyasetin toplumdan kopukluğu etrafında ele alınmalıdır. Sivil inisiyatif bu durumu da kırarak bir olgu diye değerlendirilebilir ve bu doğrudur ama ötesi, Türkiye'deki burjuvazinin siyasal ağırlığı ve konumuyla ilgili olduğu kadar, liberal bir ideolojinin eksikliğiyle de doğrudan bağlıdır. Her şeye karşın bu çemberin kırılması ise Türkiye siyasetinin liberalleşmesi ve sekülerleşmesi bağlamında önemli bir adım olacaktır. O adım ise siyasetin devletle değil, ideolojiyle yapılmasından başka bir şey değildir.